

МЕТОДОЛОГІЯ, ІСТОРИОГРАФІЯ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО

УДК 94 (477)“1903-1914”

DOI <https://doi.org/10.12958/3083-7030-2025-1-9-16>

Зеленцова Світлана Миколаївна,

кандидат історичних наук, доцент,
завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
ПВНЗ «Київський медичний університет»,
м. Київ, Україна.

s.zelentsova@kmu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-5941-9146>

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ КОНТЕНТ-АНАЛІЗ ПРИ ДОСЛІДЖЕННІ ІСТОРИЧНИХ ДЖЕРЕЛ (НА ПРИКЛАДІ ЛИСТІВОК АНАРХІСТСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ 1903–1914 РР.)

На сучасному етапі дослідження джерел з історії політичних партій поряд із традиційними історичними підходами широко застосовуються методи суміжних наук. Розвиток комп'ютерних технологій та розширений доступ дослідників до архівних і бібліотечних фондів (Дмитрієв, Святець, 1997) створюють можливість опрацювання значних масивів документів, що потребують комплексного аналізу. Особливе місце у цьому процесі займають масові джерела, поява яких пов'язана з розвитком друкарства та засобів масової інформації. Характерними ознаками таких джерел є великий тираж, типовість умов виникнення та впорядкована структура змісту. Для їх всебічного вивчення дослідник може застосовувати статистичні, математичні та соціологічні методи. Ряд науковців-істориків (Кащенко, 1989; Ковальченко, 1984, 1987; Дмитрієв, Святець, 1997) наголошували на доцільності використання інструментарію сучасних наук. Зокрема, метод контент-аналізу був реалізований І. С. Михальським у дослідженні “Джерела з історії українських політичних партій кінця ХІХ – початку ХХ ст.” (Михальський, 2003).

Враховуючи, що історичні джерела є результатом суспільної діяльності, важливим є залучення досвіду соціологічних досліджень (Костенко, Іванов, 2003). Для глибокого вивчення документів масового типу доцільно застосовувати метод контент-аналізу (Костенко, Іванов, 2003), основна особливість якого полягає у виявленні та описі характеристик, що піддаються кількісному виміру та водночас відображають значущі для дослідника якісні аспекти змісту джерела. Теоретичні основи цього методу та приклади його практичного використання подані у працях сучасних науковців (Іванов, 2013; Кузнецов, 2014).

Метою даної статті є продемонструвати можливості аналізу анархістських листівок в Україні з використанням соціологічного методу контент-аналізу.

Анархістські листівки мали характерні риси масових джерел: значний тираж, стандартизовану форму та типовий зміст. Великий обсяг виявлених матеріалів вимагав їх комплексного вивчення. Аналіз здійснювався за змістовими ознаками, при цьому одиницями смислу були визначені категорії (ключові слова), що відображали основні складові анархістської ідеології: ідейні принципи, методи боротьби, політичних опонентів тощо. Одиницею аналізу стала кількість і частота згадування цих категорій у текстах листівок та прокламацій.

До основних категорій віднесено:

Політичні супротивники та вороги, проти яких виступали анархісти: капітал, влада, держава, приватна власність, парламент, соціалісти, буржуазія.

Ідейні засади анархізму: свобода, анархія, повстання, бунт, революція, загальний страйк.

Тактичні засоби і прийоми боротьби: терор, експропріація, бомба, вбивство, підрих.

Характер дій і очікуваний ефект: зруйнувати, помститися, знищити, смерть, насилля, кров, помста.

Методом контент-аналізу було опрацьовано 171 листівку з фондів Центрального державного історичного архіву України (м. Київ) (**Південне** районне охоронне відділення, м. Одеса Херсонської губернії (1902–1914). *Центральний державний історичний архів України у м. Києві, фонд № 268*; **Київське** губернське жандармське управління, м. Київ (1829–1917). *Центральний державний історичний архів України у м. Києві, фонд № 274*; **Київське** охоронне відділення, м. Київ (1902–1913). *Центральний державний історичний архів України у м. Києві, фонд № 275*; **Київська** кріпосна жандармська команда, м. Київ (1835–1915). *Центральний державний історичний архів України у м. Києві, фонд № 289*; **Катеринославське** губернське жандармське управління, м. Катеринослав (1868–1917). *Центральний державний історичний архів України у м. Києві, фонд № 313*; **Харківське** губернське жандармське управління, м. Харків. (1836–1917). *Центральний державний історичний архів України у м. Києві, фонд № 336*; **Чернігівське** губернське жандармське управління, м. Чернігів (1874, 1879–1917). *Центральний державний історичний архів України у м. Києві, фонд № 1439*; **Катеринославське** охоронне відділення, м. Катеринослав (1901–1915). *Центральний державний історичний архів України у м. Києві, фонд № 1597*.

Підсумки дослідження та їх інтерпретація подані охарактеризовані у статті.

В анархістській ідеології основними ворогами визначалися держава та приватна власність. Під державою розуміли сукупність усіх владних інституцій – від бюрократичного апарату до каральних органів. Анархісти заперечували будь-які форми державного устрою, включно з республікою, та виступали проти виборних органів, зокрема парламенту, розглядаючи їх як приховану форму гноблення. На їхню думку, будь-яка держава неминуче обмежує свободу народу.

Приватна власність, яка породжує капітал і соціальну нерівність, також вважалася ворогом, особливо коли йшлося про великий капітал. Держава та капітал, за поглядами анархістів, взаємно зумовлюють існування одне одного та не можуть функціонувати окремо. Було проаналізовано вживання категорії “капітал”, “влада”, “держава”, “приватна власність”, “парламент” у листівках анархістів, як результат можна зазначити, що найбільшу кількість згадувань у текстах анархістських листівок мали поняття держава – 273 випадки та капітал – 195. Другою за поширеністю групою стали приватна власність – 167 та влада – 142 згадування. Як правило, ці категорії зазначалися наприкінці листівок у вигляді заклику до їх знищення, що відображало основний напрям боротьби анархістів.

Термін парламент згадувався лише 92 рази, що пояснюється обмеженим досвідом функціонування виборних органів у Російській імперії. Такі інституції з’явилися лише після революції 1905–1907 рр., а в суспільстві ще існувала значна кількість прихильників парламентської форми правління.

Анархісти також виступали проти буржуазії, яка концентрувала владу і капітал, а також проти соціалістів різних напрямків. Іноді в листівках згадувалися загально «соціалісти», а іноді конкретно – соціал-демократи чи соціалісти-рево-

люціонери. Ці соціалістичні течії користувалися значною підтримкою населення й тому вважалися політичними суперниками анархістів.

Категорія буржуазія згадується 324 рази, що свідчить про її провідне місце серед «ворогів» анархістів. Буржуазія ототожнювалася з владою, капіталом, приватною власністю та державою. Робітничі та селянські верстви були спільним соціальним середовищем, де перетиналися інтереси анархістів, соціалістів та згодом більшовиків. Крім того, участь соціалістів у виборах до Думи анархісти розглядали як зраду народних інтересів, що неодноразово підкреслювалось у їхніх листівках.

Варто зауважити, що за ідеологією анархізм-комунізм і комуністичний напрямок у соціалізмі були близькими, тому в листівках акцентувалась необхідність чітко розмежувати ці поняття, що не завжди було зрозуміло широким верствам населення.

Виступаючи за руйнування існуючого політичного устрою, анархісти в листівках пропонували побудову анархістських комун – бездержавного суспільства рівних, де пануватиме повна свобода.

Категорія «анархія» зустрічалася 629 разів і символізувала ідеал, до якого прагнули анархісти – федеративний устрій, заснований на повній свободі. Деталі функціонування майбутнього анархістського суспільства їх цікавили меншою мірою, через що їх часто критикували більшовики. Водночас анархісти категорично виступали проти диктатури пролетаріату, розглядаючи її як обмеження свободи.

Методи та засоби руйнування існуючого політичного ладу, що пропагували анархісти, були одними з найрадикальніших серед лівих політичних партій. Завдяки не лише проголошенню радикальних форм боротьби, а й їх практичній реалізації, анархісти посідали провідне місце серед найрадикальніших політичних сил свого часу. Досліджено кількість вживання таких категорій, як “повстання”, “бунт” та “загальний страйк” у листівках анархістів. Серед масових засобів боротьби анархісти найбільше закликали до революції – 439 випадків, меншою мірою – до повстання (60) та бунту (31). У їхньому розумінні революція – це раптовий спалах, під час якого різні верстви населення піднімаються на спільну боротьбу. Можливість масової революції вони бачили у стихійних бунтах, що неодноразово виникали в Російській імперії протягом останніх століть. В Україні анархісти вважали спадкоємністю цієї традиції Запорізьку Січ та події доби Богдана Хмельницького. Головним для них було вчасно підтримати та розпалити революційний рух.

Одним із ключових засобів розпалювання революції анархісти вважали акти масового та особистого терору й експропріації. Анархісти були єдиною партією, яка відкрито закликала у листівках до терору – 132 випадки. Більшість терористичних актів скоювалися окремими членами груп, і саме особистий, а не організований терор, сприймався як приклад самопожертви. Експропріації розглядалися

як пограбування та вимагання грошей, проте анархісти вважали їх виправданими, оскільки ці дії здійснювалися заради народу. Вони забирали незаконно нажиті кошти для підтримки боротьби за загальне благо. Ця категорія згадується 60 разів, що майже вдвічі менше за терор, але експропріації залишалися важливим засобом виживання для тих анархістських груп, які не мали власного фінансування. Такі поняття, як «бомба», «вбивство», «підрив», деталізували й конкретизували форми терористичних актів.

Серед терористичних актів найчастіше згадувався термін «бомба» – 79 випадків, а «підрив» вживався 18 разів. Основними цілями анархістів ставали поліцейські відділки, ресторани, кафе, поїзди та квартири власників заводів. Такі дії мали на меті залякування буржуазії та влади і могли здійснюватися як окремою особою, так і групою. Підриви потягів часто супроводжувалися їх пограбуванням; зокрема, у листівці Севастопольської революційної бойової дружини «Свобода всередині нас» містився звіт про витрати коштів, отриманих таким чином.

Другу позицію за поширеністю серед терористичних актів посідали вбивства – 63 згадки. Об'єктами таких нападів ставали агенти поліції, провокатори, представники влади та капіталу, охоронці – усі, хто, на думку анархістів, захищав ненависний царський режим. Вбивства класифікувалися як політичні та економічні: вбивство чиновника або керівника поліції розглядалося як політично мотивований терористичний акт, тоді як ліквідація власника фабрики, крамниці чи капітана корабля – як економічне вбивство. Деякі терористичні акти мали характер особистої помсти, що у колі анархістів вважалося виправданим. Також проаналізовано кількість вживання таких категорій, як “зруйнувати”, “помститися”, “знищити”. Зазвичай заклики до конкретних дій розміщувалися в кінці листівок і мали яскраво виражений емоційний характер. Спочатку описувалися жахливі умови життя народу або несправедливі дії влади, а потім звучав заклик зруйнувати цей стан – таких випадків було 117. Категорія, близька за змістом до «зруйнувати», – «знищити» – траплялася 66 разів. Особливу увагу привертає слово «помститися», яке вживалося 33 рази, адже помста, на думку анархістів, була природним правом пригноблених. Жага помсти, ненависть і лють до заможних верств населення підштовхували анархістів до застосування терору.

Емоційно забарвлені категорії «смерть», «насильство», «кров», «помста» відображають моральні принципи, спрямованість та особистісні якості анархістів, а також ті цінності, які вони вважали найважливішими і не соромилися пропагувати серед народу. Такі категорії, як “смерть”, “насилля”, “кров (кривавий)”, “помста” вживалися у листівках анархістів. Категорія «насильство» зустрічалася 143 рази і охоплювала такі поняття, як кривда, утиски, розправи, знущання та пригноблення народу з боку влади та буржуазії. Насильство вважалося тим, проти чого потрібно боротися і на що слід відповідати. Водночас саме насильство слугувало для анархістів виправданням їхнього терору – вони відповідали насильством на насильство. Таким чином простежується подвійна мораль анархістів.

Подібна подвійність простежується і в категорії «кривавий»: з одного боку – кривава праця, піт, а з іншого – кривава помста, розправа, вбивства.

Що стосується категорії «смерть», вона вживалася 131 раз і зазвичай зустрічалася в кінці листівок як заклик до вбивств, наприклад, «Смерть буржуазії» – заклик до ліквідації заможних верств населення. Значна частота використання цієї категорії підтверджує, що анархісти відкрито закликали у своїх листівках до жорстоких злочинів, зокрема вбивств.

Все зазначене вище дозволяє стверджувати, що застосування соціологічного методу контент-аналізу дає змогу досліджувати джерела масового характеру, залучаючи широкий комплекс документів для всебічного вивчення листівок як джерел історії анархізму в Україні. Поєднання соціологічних методів для вивчення історичних джерел допомагає охопити значну кількість документів, проаналізувати та використати для вивчення історичних подій та феноменів. Конкретний приклад застосування контент-аналізу у вивченні анархізму, дозволяє стверджувати, що листівки анархістів мали агресивний характер і містили заклики до злочинних дій, завуальовані ідеологією та виправдані складними життєвими обставинами народу. У них відкрито звучали заклики до вбивств, пограбувань і насильства, без огляду на можливі жертви. Це дозволяє зробити висновок, що радикалізм у висловлюваннях і безмежний терор у діях стали причиною популярності анархістів у період революції 1905–1907 років.

Список використаної літератури

1. Дмитрієв В. А., Святець Ю. А. Комп'ютерні технології в археографії та історичному джерелознавстві: необмежені можливості чи межі неможливого. *Дніпропетровський історико-археологічний збірник*. 1997. Вип. 1. С. 277–287.
2. Іванов О. В. Класичний контент-аналіз та аналіз тексту: термінологічні та методологічні відмінності. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. 2013. № 1045. С. 69–73.
3. Кащенко С. Г. Статистические методы в исторических исследованиях: (стат. описание): учеб. пособие. Ленинград : ЛГУ, 1989. 75 с.
4. Ковальченко И. Д. Методы исторического исследования. М.: Наука, 1987. 438 с.
5. Ковальченко І. Д. Використання кількісних методів та ЄВМ в історичних дослідженнях. *Питання історії*. 1984. № 9. С. 61–73.
6. Михальський І. С. Джерела з історії українських політичних партій кінця ХІХ – початку ХХ ст. Луганськ : Альма-матер, 2003. 344 с.
7. Костенко Н. В., Іванов В. Ф. Досвід контент-аналізу: Моделі та практики : монографія. К.: Центр вільної преси, 2003. 141 с.
8. Кузнецов О. Виявлення ключових понять з тексту за допомогою контент-аналізу. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2014. Вип. 40. С. 52–60.
9. Південне районне охоронне відділення, м. Одеса Херсонської губернії (1902–1914). *Центральний державний історичний архів України у м. Києві, фонд № 268*.
10. Київське губернське жандармське управління, м. Київ (1829–1917). *Центральний державний історичний архів України у м. Києві, фонд № 274*.
11. Київське охоронне відділення, м. Київ (1902–1913). *Центральний державний історичний архів України у м. Києві, фонд № 275*.

12. Київська кріпосна жандармська команда, м. Київ (1835–1915). *Центральний державний історичний архів України у м. Києві, фонд № 289*.
13. Катеринославське губернське жандармське управління, м. Катеринослав (1868–1917). *Центральний державний історичний архів України у м. Києві, фонд № 313*.
14. Харківське губернське жандармське управління, м. Харків (1836–1917). *Центральний державний історичний архів України у м. Києві, фонд № 336*.
15. Чернігівське губернське жандармське управління, м. Чернігів (1874, 1879–1917). *Центральний державний історичний архів України у м. Києві, фонд № 1439*.
16. Катеринославське охоронне відділення, м. Катеринослав (1901–1915). *Центральний державний історичний архів України у м. Києві, фонд № 1597*.

References

1. Dmytriiev, V. A., & Sviatets, Yu. A. (1997). Komp'uterni tekhnologii v arkheohrafiі ta istorychnomu dzhereloznavstvi: neobmezheni mozhlyvosti chy mezhi nemozhlyvoho [Computer technologies in archeography and historical source studies: Unlimited opportunities or limits of the impossible]. *Dnipropetrovskyyi istoryko-arkheohrafichnyi zbirnyk – Dnipropetrovsk Historical-Archeographic Collection, 1*, 277–287 [in Ukrainian].
2. Ivanov, O. V. (2013). Klasychnyi kontent-analiz ta analiz tekstu: terminolohichni ta metodolohichni vidminnosti [Classical content analysis and text analysis: Terminological and methodological differences]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina – Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University, 1045*, 69–73 [in Ukrainian].
3. Kashenko, S. G. (1989). Statisticheskie metody v istoricheskikh issledovaniyah: (stat. opisaniie) [Statistical methods in historical research (statistical description)]. Leningrad: LGU [in Russian].
4. Kovalchenko, I. D. (1987). Metody istoricheskogo issledovaniya [Methods of historical research]. M.: Nauka [in Russian].
5. Kovalchenko, I. D. (1984). Vykorystannia kilkisnykh metodiv ta EVM v istorychnykh doslidzheniakh [Use of quantitative methods and computers in historical research]. *Pytannia istorii – Questions of History, 9*, 61–73 [in Russian].
6. Mykhalskyi, I. S. (2003). Dzherela z istorii ukrainskykh politychnykh partii kintsia XIX – pochatku XX st. [Sources on the history of Ukrainian political parties of the late 19th – early 20th centuries]. Luhansk: Alma-mater [in Ukrainian].
7. Kostenko, N. V., & Ivanov, V. F. (2003). Dosvid kontent-analizu: Modeli ta praktyky [Experience of content analysis: Models and practices]. Kyiv: Tsentr vilnoi presy [in Ukrainian].
8. Kuznietsov, O. (2014). Vyiavlennia kliuchovykh poniat z tekstu za dopomohoiu kontent-analizu [Identification of key concepts from text using content analysis]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho – Scholarly Works of the Vernadsky National Library of Ukraine, 40*, 52–60 [in Ukrainian].
9. Pivdenne raionne okhoronne viddilennia, m. Odesa Khersonskoi hubernii (1902–1914) [Southern District Security Department, Odesa of the Kherson Province (1902–1914)]. *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u m. Kyievi, fond № 268* [in Ukrainian].
10. Kyivske hubernske zhandarmske upravlinnia, m. Kyiv (1829–1917) [Kyiv Provincial Gendarmerie Administration, Kyiv (1829–1917)]. *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u m. Kyievi, fond № 274* [in Ukrainian].
11. Kyivske okhoronne viddilennia, m. Kyiv (1902–1913) [Kyiv Security Department, Kyiv (1902–1913)]. *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u m. Kyievi, fond № 275* [in Ukrainian].
12. Kyivska kriplosna zhandarmska komanda, m. Kyiv (1835–1915) [Kyiv Fortress Gendarmerie Team, Kyiv (1835–1915)]. *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u m. Kyievi, fond № 289* [in Ukrainian].

13. Katerynoslavske hubernske zhandarmske upravlinnia, m. Katerynoslav (1868–1917) [Katerynoslav Provincial Gendarmerie Administration, Katerynoslav (1868–1917)]. *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u m. Kyievi, fond № 313* [in Ukrainian].

14. Kharkivske hubernske zhandarmske upravlinnia, m. Kharkiv (1836–1917) [Kharkiv Provincial Gendarmerie Administration, Kharkiv (1836–1917)]. *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u m. Kyievi, fond № 336* [in Ukrainian].

15. Chernihivske hubernske zhandarmske upravlinnia, m. Chernihiv (1874, 1879–1917) [Chernihiv Provincial Gendarmerie Administration, Chernihiv (1874, 1879–1917)]. *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u m. Kyievi, fond № 1439* [in Ukrainian].

16. Katerynoslavske okhoronne viddilennia, m. Katerynoslav (1901–1915) [Katerynoslav Security Department, Katerynoslav (1901–1915)]. *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u m. Kyievi, fond № 1597* [in Ukrainian].

Зеленцова С. М. Використання методу контент-аналіз при дослідженні історичних джерел (на прикладі листівок анархістського руху в Україні 1903–1914 рр.)

В статті висвітлена проблема застосування соціологічного методу контент-аналізу у вивченні документів анархістів в Україні. Використовуючи досвід науковці, які використовували соціологічні методи було проаналізовано 171 листівку використовуючи названий метод та зроблені висновки щодо наукового потенціалу та важливості комплексного аналізу джерел. Листівки анархістів мали ознаки масових джерел: тираж, типовість форми та змісту. Вилучена велика кількість документів потребує комплексного дослідження. Документи були проаналізовані за їх змістом. Одиницею аналізу визначені кількість та частота вживання зазначених категорій у тексті листівок і прокламацій.

Були обрані такі категорії: політичні супротивники та безпосередні вороги, проти яких виступали анархісти – “капітал”, “влада”, “державна”, “приватна власність”, “парламент”, “соціалісти”, “буржуазія”; основні ідеологічні засади анархізму – “свобода”, “анархія”, “повстання”, “бунт”, “революція”, “загальний страйк”; тактичні засоби і прийоми боротьби, які використовувалися анархістами – “терор”, “експропріація”, “бомба”, “вбивство”, “підриг”; характер дій анархістів та очікуваний ефект від них – “зруйнувати”, “помститися”, “знищити”, “смерть”, “насилля”, “кров”, “помста”.

Аналіз листівок відбувався через дослідження ключових слів, через частоту вживання яких можна підсумовувати характер змісту, мету та орієнтацію документів. Аналіз документів дозволяє стверджувати що: листівки анархістів носили агресивний характер, у них лунали заклики до злочинів, які були завуальовані ідеологією і виправдовувалися обставинами життя народу. У них анархісти відверто закликали до вбивств, пограбувань, незважаючи ні на які жертви. Це дозволяє дійти висновку, що саме радикалізм у висловлюваннях і необмежений терор у діях були причиною популярності анархістів у період революції 1905–1907 рр. Створені таблиці та діаграми дозволяють комплексно поглянути на історичні та політичні аспекти діяльності анархістського руху в Україні.

Ключові слова: метод, методологія анархізм, історичне джерело, контент-аналіз, соціологічні методи.

Zelentsova S. M. Using the content analysis method in the study of historical sources (on the example of leaflets of the anarchist movement in Ukraine in 1903–1914)

The article highlights the problem of using the sociological method of content analysis in the study of anarchist documents in Ukraine. Using the experience of scientists who used sociological methods, 171 leaflets were analyzed using the named method and conclusions were drawn regarding the scientific potential and importance of a comprehensive analysis of sources. Anarchist leaflets

had signs of mass sources: circulation, typicality of form and content. A large number of documents were removed, requiring comprehensive research. The documents were analyzed according to their content. The unit of analysis was determined by the number and frequency of use of the specified categories in the text of leaflets and proclamations.

The following categories were selected: political opponents and direct enemies against whom anarchists spoke out – “capital”, “authority”, “state”, “private property”, “parliament”, “socialists”, “bourgeoisie”; the main ideological principles of anarchism – “freedom”, “anarchy”, “uprising”, “riot”, “revolution”, “general strike”; tactical means and methods of struggle used by anarchists – “terror”, “expropriation”, “bomb”, “murder”, “undermining”; the nature of the anarchists’ actions and the expected effect of them – “destroy”, “revenge”, “death”, “violence”, “blood”, “revenge”.

The analysis of the leaflets was carried out through the study of key words, the frequency of use of which allows us to summarize the nature of the content, purpose and orientation of the documents. The analysis of the documents allows us to state that: the anarchists’ leaflets were aggressive in nature, they contained calls for crimes that were veiled by ideology and justified by the circumstances of the people’s lives. In them, the anarchists openly called for murders, robberies, regardless of any victims. This allows us to conclude that it was radicalism in statements and unlimited terror in actions that were the reason for the popularity of anarchists during the revolution of 1905–1907. The created tables and diagrams allow us to take a comprehensive look at the historical and political aspects of the activities of the anarchist movement in Ukraine.

Key words: method, methodology anarchism, historical source, content analysis, sociological methods.

Creative Commons Attribution 4.0
International (CC BY 4.0)

Стаття надійшла до редакції 20.06.2025 р.

Прийнято до друку 29.08.2025 р.

Опубліковано: 06.10.2025 р.